

Діагностика та компенсація освітніх втрат

Проекція наслідків освітніх втрат на перспективу засвідчує, що кожен додатковий рік навчання в середньому асоціюється зі збільшенням майбутніх заробітків. Psacharopoulos & Patrinos оцінюють таке збільшення у 8–9% (2018) [114], а Hanushek & Woessmann (2020) [110] – у 7.5–10%. Відповідно, втрата третини навчального року під час пандемії COVID-19 оцінюється в зменшенні заробітку вже дорослих учнів приблизно на 3%.

Людський капітал, тобто ресурси, пов'язані зі знаннями та навичками населення, є критично важливим компонентом економічного розвитку країни. Менш кваліфікована робоча сила знижує темпи економічного зростання країни та технологічний прогрес, і, відповідно, загальний добробут населення. Дослідники прогнозують, що втрата третини року ефективного навчання знизить ВВП країни в середньому на 1,5% до кінця століття [110].

Для моніторингу розвитку людського капіталу Angrist, Djankov, Goldberg & Patrinos запропонували використовувати показники академічних досягнень учнів, таких, як: Scholastic Achievement Tests (SATs), National Assessment of Educational Progress (NAEP), Programme for International Student Assessment (PISA), Trends in International Mathematics and Science Study (TIMSS) [65].

Оцінюючи навчальні втрати в Україні, Angrist, Djankov, Goldberg & Patrinos використали дані з бази даних Harmonized Learning Outcomes database. Науковці стверджують, що до пандемії COVID-19 та російського вторгнення Україна за результатами отриманих балів не поступалася своїм регіональним сусідам у Східній Європі, включно з Болгарією та Хорватією.

Тривале закриття шкіл погіршує ситуацію з навчанням в Україні. Через COVID-19 в Україні школи були закриті протягом 31 тижня, або близько 7,75 місяців. Навчальні втрати, пов'язані із закриттям шкіл такої тривалості, за оцінками, становлять близько 20 балів, виходячи з середніх показників ОЕСР щодо навчання за рік. Дослідники додають ще два місяці через повномасштабну війну рф проти України, що була розпочата 24 лютого 2022 р. Розрахунок засвідчує, що навчальні втрати в навчанні в Україні можуть становити понад один рік через поєднання тривалого закриття шкіл у зв'язку з пандемією та війною. Оцінки результатів навчання через таку тривалість закриття шкіл може знизитися з 481 до приблизно 451 бала в рамках досліджень якості навчальних досягнень учнів, що нижче, ніж у країнах Європи з найнижчими показниками – Молдові та Вірменії.

Значним може бути й довгостроковий ефект, оскільки майбутні втрати доходів цих учнів у дорослому віці можуть становити понад 10 % на рік у розрахунку на одного учня [66].

1.4. СТРАТЕГІЇ НА ЗАПОБІГАННЯ ТА МІНІМІЗАЦІЮ

НАСЛІДКІВ НАВЧАЛЬНИХ ВТРАТ

 Глушко О. З., Джурило А. П., Кравченко С. М.,
Локшина О. І., Максименко О. О., Шпарик О. М.

Проблема подолання навчальних втрат набуває пріоритетності з огляду на перспективи їх наслідків у майбутньому. Пропоновані міжнародною спільнотою стратегії орієнтовані не лише на відновлення навчальних втрат, а й на розв'язання структурних проблем освіти шляхом реформ з урахуванням реалій значних фіскальних обмежень протягом наступних років. Перелік стратегій охоплює, окрім навчального компоненту, шкільний клімат та підтримку кожного школяра. Це може бути інтенсивна підтримка для компенсації втраченої освіти, відновлення фізичного та психічного здоров'я, соціального розвитку школярів [108].

Міжнародний досвід засвідчує, що ключовою умовою для мінімізації рівня освітніх втрат є поновлення навчального процесу. Рамка відновлення навчання RAPID (Reach&retain, Assess, Prioritize, Increase, Develop), запропонована ЮНІСЕФ, охоплює такі дії:

- Охопити (Reach) кожну дитину та утримати (retain) її в школі,
- Оцінити (Assess) її поточний рівень знань,
- Пріоритизувати (Prioritize) базові знання/навички (фундаментальні основи), передусім з читання і математики,
- Підвищити (Increase) інтенсивність наздоганяльного/компенсаторного навчання, щоб надолужити пропущений матеріал/втрачені знання;
- Розвивати (Develop) психосоціальне здоров'я та благополуччя [137].

ЮНЕСКО пропонує такі генералізовані інструменти компенсації освітніх втрат.

- консолідація змісту освіти (навчальних програм та навчально-методичного забезпечення) відповідно до рівнів навчальних досягнень учнів, а не стандартів освіти. Такий підхід передбачає виокремлення для навчання ключового матеріалу, навіть якщо цей матеріал зазвичай вивчався в попередніх класах;

- збільшення кількості навчальних годин. Рекомендовано варіанти подовження навчального дня, навчального року, запровадження літньої школи для всіх учнів чи тих, хто її потребує. Важливо ретельно обміркувати, які заходи будуть найбільш прийнятними в цьому контексті, а також які стимули й компроміси для вчителів, учнів та їхніх родин, щоб максимізувати відвідуваність;

- підвищення ефективності навчання. Щоб підвищити ефективність, освітні системи повинні підтримувати ініціативи, які збільшують обсяг навчання, що відбувається в класі. Існує декілька ефективних заходів.

Цілеспрямоване навчання, яке передбачає оцінювання рівня підготовки учнів і групування учнів за рівнем знань, а не за віком чи класом на певні проміжки часу протягом навчального дня та канікулярних періодів. Вчителі пристосовують викладання до рівня навчання учнів, а не до передбачуваного початкового рівня чи очікуваного за навчальною програмою. Моделі цілеспрямованого навчання містять групування за рівнями навчання протягом певних періодів навчального дня, табори інтенсивного навчання протягом навчального року або моделі літніх таборів.

Структурована педагогіка – це комплексний і послідовний пакет заходів, спрямованих на покращення викладання та навчання в класі. Програми зазвичай містять посібники для вчителів, які містять щоденні плани уроків, тренінги та коучинг для вчителів, щоб зміцнити навички викладання цих уроків, а також матеріали для учнів, які надаються у співвідношенні 1:1. Зазвичай існують інструменти для моніторингу прогресу навчання в класі та суттєва підтримка шкіл і вчителів. Технології можуть бути використані для полегшення структурованих педагогічних втручань, але лише за наявності таких передумов, як доступ до програмного забезпечення, цифрової архітектури, надійного зв'язку та навичок роботи з цифровими технологіями.

Репетиторство в малих групах. Існують переконливі докази того, що репетиторство може суттєво підвищити успішність учнів, особливо серед учнів із низьким рівнем успішності, але ефективність цього підходу значною мірою залежить від розміру групи та частоти занять. Репетиторство є найбільш ефективним, коли на одного репетитора, який може бути вчителем, найманим асистентом або волонтером, припадає від одного до чотирьох учнів. Навчання може відбуватися під час шкільних занять або після них, віч-на-віч або онлайн залежно від того, що відповідає контексту.

Діагностика та компенсація освітніх втрат

Програми самонавчання дають змогу учням поступово просуватися до оволодіння базовими навичками. Самонавчання можна використовувати з обмеженим втручанням і керівництвом викладача. Вправи можуть виконуватися за допомогою олівця та паперу, або в системах, де є відповідні технології в школах чи вдома, корекція може відбуватися за допомогою комп'ютерних програм самонавчання [136].

Не менш важливим є розвиток сприятливого шкільного середовища та налагодження міцних стосунків між учителем та учнем, що уможлиблює прискорення відновлення після освітньої втрати. Міцні, підтримувальні та стійкі стосунки з дорослими в школах забезпечують здатність школярів до стійкої поведінки навіть перед обличчям травматичного досвіду (Allensworth, Schwartz, 2020).

Ліквідація цифрового розриву в освіті. Країнами ЄС схвалено політичну ініціативу для підтримки стійкої й ефективної адаптації систем освіти та навчання країн-членів ЄС до цифрової ери – «План дій щодо цифрової освіти на 2021–2027 роки» (Digital Education Action Plan (2021–2027)). Цим документом затверджено довгострокове стратегічне бачення високоякісної, інклюзивної та доступної європейської цифрової освіти. У документі проаналізовано виклики пандемії COVID-19, унаслідок якої прискорилося використання технологій для розвитку дистанційної освіти та навчання, посилилося прагнення до міцнішої співпраці на рівні ЄС у цифровій освіті. Також підкреслено важливість синхронізації діяльності та взаємодії між різними секторами освіти з метою прискореного переведення освітніх систем в е-середовище, передбачено цифровізацію методів і педагогічних засобів навчання та забезпечення інфраструктури, необхідної для інклюзивного та стійкого дистанційного навчання, включно з покращенням якості й кількості викладання цифрових технологій, ліквідації цифрового розриву в освіті. Для досягнення зазначених цілей План дій визначає дві пріоритетні сфери:

- сприяння розвитку високопродуктивної цифрової екосистеми освіти, що потребує відповідної інфраструктури, підключення й цифрове обладнання, ефективне планування та розвиток цифрового потенціалу; компетентні та впевнені в цифровому плані науково-педагогічні працівники; високоякісний навчальний контент, зручні інструменти та безпечні платформи, які дотримуються правил електронної конфіденційності та етичних стандартів;
- підвищення цифрових навичок і компетентностей для цифрової трансформації. Задля реалізації цього потрібні: формування базових цифрових навичок і компетентностей з раннього віку; розвиток цифрової грамотності, включно з протидією дезінформації; комп'ютерна освіта; обізнаність в імерсивних технологіях, зокрема таких, як штучний інтелект; набуття новітніх цифрових навичок, що постійно оновлюються; забезпечення гендерної рівності в цифрових дослідженнях і кар'єрі [82].

Отже, проблема освітніх втрат є предметом наукових дискусій дослідників з усього світу. Актуальність проблеми засвідчує 8320 000 досліджень на цю тематику при пошуку в системі Google Scholar (Google Академія, n.d). Очевидно, що освітні втрати як виклик, який становить потенційну загрозу для економік та суспільств, розглядаються міжнародними організаціями передусім в аспекті пошуку ефективних інструментів їх вимірювання та мінімізації.

Наголосимо, що зарубіжний досвід є важливим орієнтиром для розроблення національного бачення проблеми освітніх втрат. Важливим у контексті війни є врахування усіх інноваційних зарубіжних ідей, зокрема стосовно комплексності концепту освітніх втрат, який має охоплювати як когнітивні, так і некогнітивні втрати, включно з виховними, соціалізаційними, емоційними [23].